

NYA BOSTÄDER I MARKHEDEN

Särskild utredning

Markheden 4:2
Valbo socken
Gävle kommun
Gästrikland
2014

Maria Björck

NYA BOSTÄDER I MARKHEDEN

Särskild utredning

Markheden 4:2

Valbo socken

Gävle kommun

Gästrikland

2014

Rapport 2014:06

Maria Björck

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

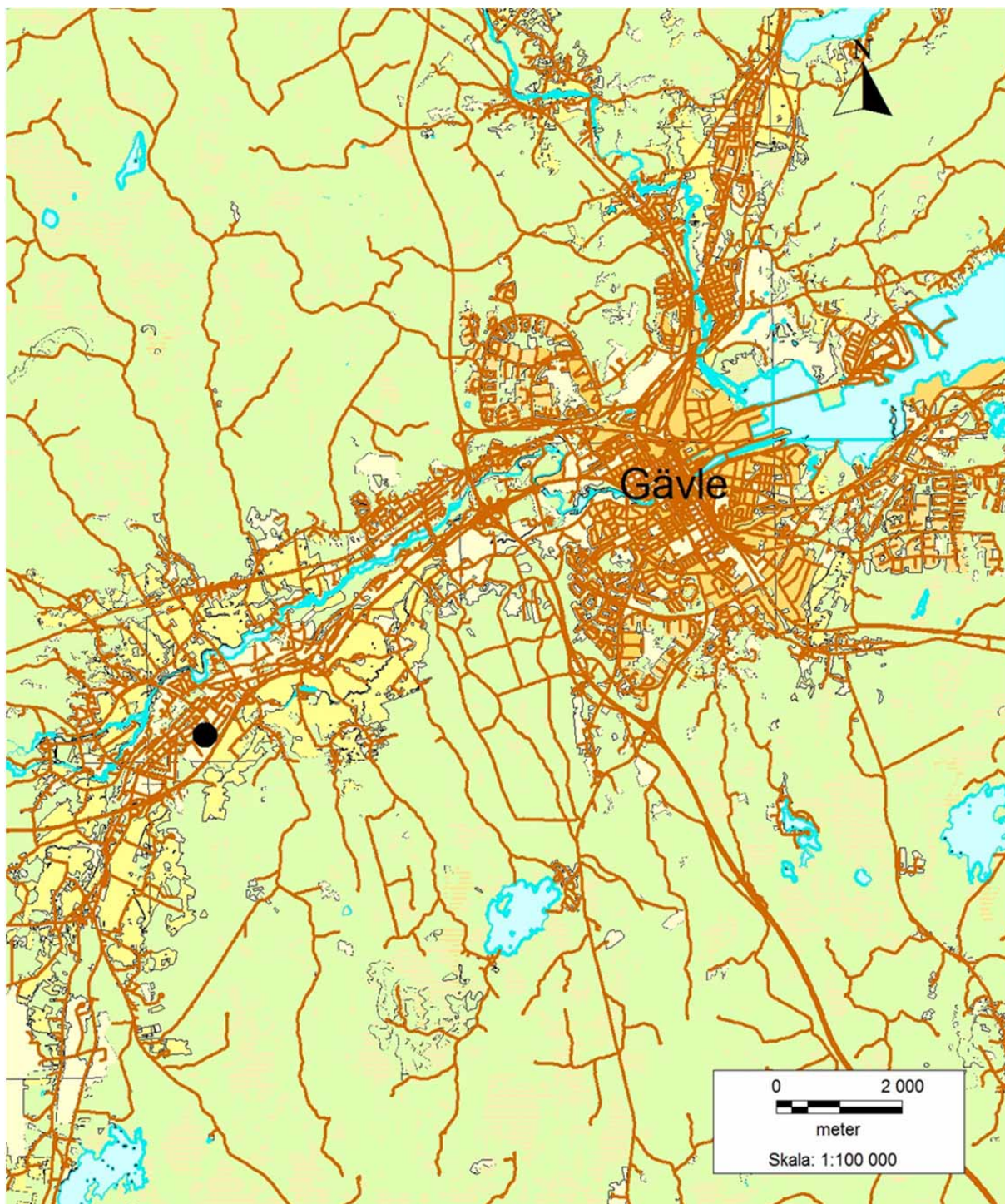
Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2014
Omslagsbild: Utredningschakt 4. Foto: Maria Björck
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.
ISSN 0281-3181
Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö.....	7
Resultat.....	7
Administrativa uppgifter.....	9

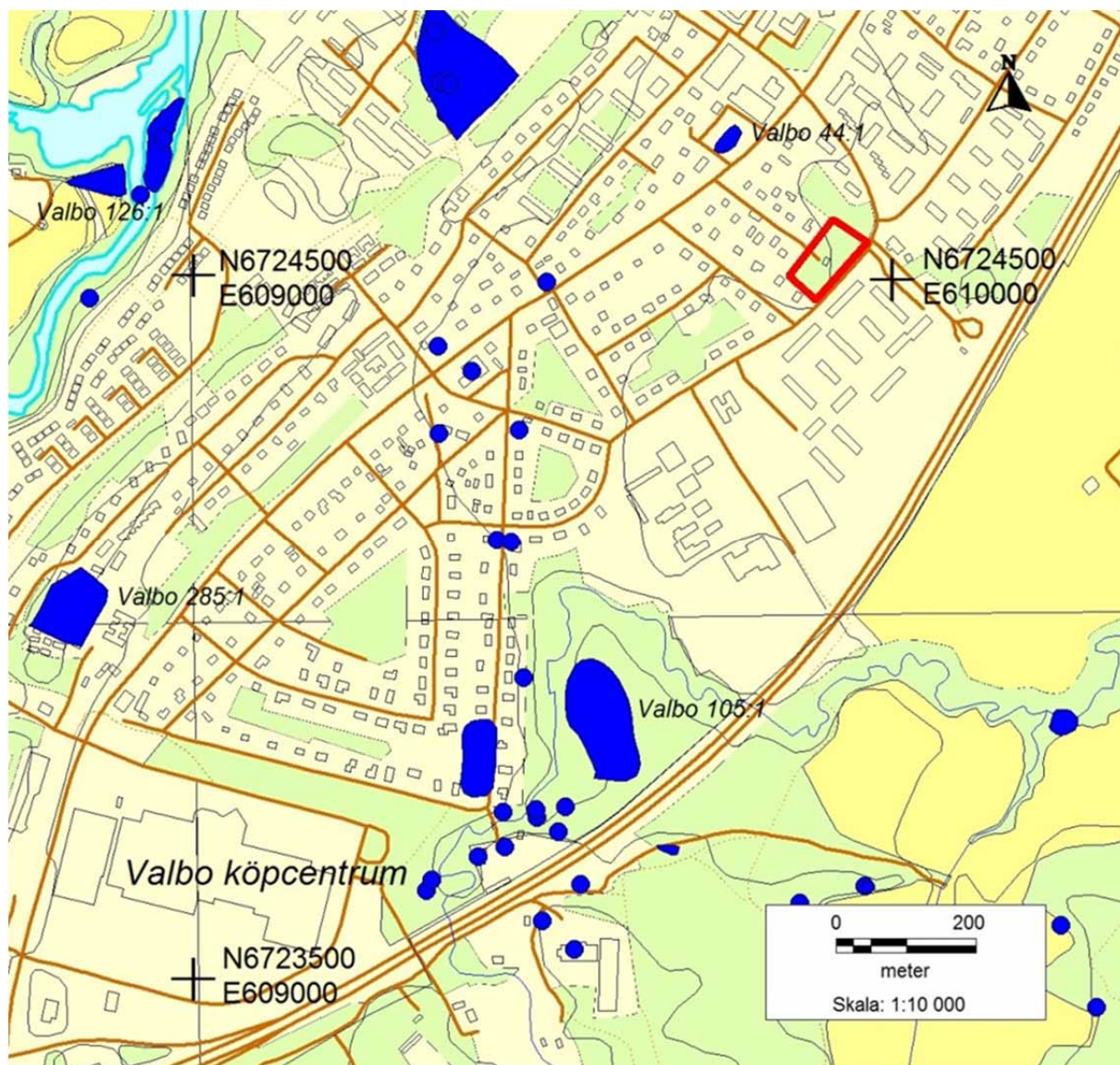

Figur 1. Fastighetskartan med utredningsområdet markerat med en svart punkt.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en särskild arkeologisk utredning inför en planerad byggnation av bostäder på fastigheten Markheden 4:2, Valbo socken, Gästrikland. Länsstyrelsen hade vid ett besök på plats iakttagit en hög innehållande tegel, som antogs kunna vara resterna efter ett spisröse eller en skräphög. Även kol och ett kollager påträffades som eventuellt kunde vara resterna efter kolbottnar. Inför utredningen ansågs marken lämplig för stenåldersboplatser.

I utredningen grävdes 25 provgropar med spade och sanden sållades, ingen förhistorisk boplatser påträffades. Det upptogs fem sökschakt med traktorgrävare genom tegelhögen och i marken kring denna. Det gick att fastställa att det var resterna efter en skräphög. Det upptogs även sökschakt för platserna för kolet och kollagret. I schakten framgick att området inte rymmer några kolbottnar. Den mörkare jorden med inslag av kol är resterna efter ett igenlagt trädgårdsland. Platsen för kollagret innehöll endast ett tunt oregelbundet lager av kol, som sannolikt har uppkommit vid eldning av trädgårdsavfall eller liknande. Totalt undersöktes fem schakt.

Figur 2. Utredningsområdet markerat med röd linje. Blå markeringar är fornlämningar.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har efter beslut av länsstyrelsen (431-7027-13) utfört en särskild arkeologisk utredning etapp 2 på fastigheten Markheden 4:2, Valbo socken i Gävle kommun, Gästrikland. Utredningen var föranledd av att BF Kakelservice i Gävle AB planerar att riva det befintliga huset på fastigheten och uppföra nya bostäder.

Vid ett fältbesök av länsstyrelsen 2013-10-09 konstaterades att markområdet är lämpligt för stenåldersboplat. Länsstyrelsen upptog ett antal provgropar med spade, ingen sållning gjordes. I tomtens nordöstra hörn påträffades en låg höglignande bildning, cirka 5 meter i diameter och 0,15 meter hög. I högen hittades rikligt med tegelkross. Länsstyrelsen ansåg att det kunde röra sig om en skräphög eller resterna efter ett spisorö. Vid provgropsgrävningen öster och sydöst om befintligt hus hittades kol och kollager, vilket ansågs kunna härröra från en eller flera kolbottnar.

Utredningen gjordes den 8 och 10 januari 2014 av Maria Björck och Bo Ulfhielm. Kostnadsansvarig var BF Kakelservice i Gävle AB.

Figur 3. Vy över utredningsområdet. Foto: Maria Björck, taget från sydväst.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Målsättningen var att klargöra om området rymmer okända fornlämningar. Resultatet från utredningen ska fungera som ett besluts- och planeringsunderlag för samhällsplanering.

Följande skulle utredas:

- Om den tidigare nämnda tegelhögen är ett spisorö eller en skräphög. Om det är ett spisorö skulle även lämningen åldersbestämmas, för att kunna avgöra statusen (fornlämning eller övrig kulturhistorisk lämning).
- Om kollagret är resterna efter en kolbotten eller om kolet har uppkommit på annat sätt. Eventuella kolbottnar skulle även dateras.
- Om marken rymmer någon stenåldersboplat.

Arbetet inleddes med genomgång av FMIS (Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister), Skog och Historia registret och historiskt kartmaterial.

Fältarbetet inleddes med att den cirka 5080 m² stora tomten inventerades okulärt. Därefter upptogs 25 provgropar med spade, groparna var cirka 0,3x0,3 meter och hade ett djup av 0,3–0,4 meter. Sanden sållades i ett handsäll. Vidare upptogs fem schakt vid tegelhögen och på området där kol och kollager påträffats.

Därefter mättes samtliga provgropar och schakt in med GPS innan de lades igen.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Fastigheten utgörs av en flack skogstomt i sandmark. Den är beväxt med grova tallar och med inslag av lövträd. Centralt på den östra delen av tomten finns ett blöthål. Markslaget är sand. På fastigheten finns ett fallfärdigt hus uppfört i början av 1900-talet. Nivåerna ligger på cirka 40 meter över havet. Området har legat vid den dåtida kusten cirka 3000–2600 f. Kr., det vill säga mellan neolitikum (en del av yngre stenåldern). Det historiska kartmaterialet visar att fastigheten inte har haft någon annan markanvändning än skogsmark och trädgårdstomt.

Valbo är den socken som är rikast på fornlämningar i Gästrikland. Valbodalgången är särskilt rik på lämningar från både sten- och järnåldern. Lämningarna utgörs främst av stenåldersboplatser från yngre stenåldern och gravar och blästplatser (järnframställningsplats) från järnåldern.

RESULTAT

Totalt upptogs 25 provgropar med ett djup av 0,3–0,4 meter, för att leta efter eventuell stenåldersboplatz (fig. 6). Provgropsgrävningen gav inga fynd från stenålder eller senare förhistoriska perioder. Platsen rymmer inte någon boplatz.

På och vid tegelhögen upptogs två schakt (nr 1 & 2) med ett djup av 0,2–0,3 meter, med en totalyta av 20 m². Tegelhögen visade sig vara en skräphög innehållande tegel och glas (fig. 4 & 5).

Sydost om det befintliga huset där länsstyrelsen påträffats kol upptogs ett schakt (nr 4) som var 11x1 meter och med ett djup av 0,1–0,6 meter. I schaktet påträffades ett mörkbrunt matjordslager som anlagts direkt på den ursprungliga marknivån som utgörs av sanden. Matjordslagret som innehåller enstaka kolbitar är resterna efter ett igenlagt trädgårdsland (fig. 3). Det upptogs ett schakt (nr 5) som var 10x1 meter och 0,3–0,4 meter djupt öster om huset där det påträffats ett tunt kollager. I schaktet framkom ett tunt oregelbundet kollager med en tjocklek av 0,05 meter. Kollagret är för tunt och oregelbundet för att komma från en kolbotten. Kollagret kommer sannolikt efter eldning av trädgårdsavfall. I utredningen grävdes ytterligare ett schakt (nr 3) i anslutning till en provgrop innehållande tegel. Schaktet var 6,5x1,7 meter och cirka 0,2–0,3 meter djupt, inget mer tegel påträffades. Inga fler arkeologiska åtgärder är nödvändiga på fastigheten inför en eventuell nybyggnation.

Figur 4. Schakt 1, genom tegelhögen. Foto: Maria Björck, taget från söder.

Figur 5. Plan över utredningsområdet, med sökschakt och provgropar.

Figur 6. Schakt 5, sydöst om huset. Foto: Maria Björck, taget från nordöst.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-7027-13

Beslutsdatum: 2014-01-08

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 1642/320

Uppdragsgivare: BK Kakelservice i Gävle AB

Undersökningstid: 8 och 10 januari 2014

Projektledare Länsmuseet Gävleborg: Maria Björck

Personal: Maria Björck och Bo Ulfhielm

Fastighet: Markheden 4:2

Socken: Valbo

Kommun: Gästrikland

Koordinater: N6724520 E609900

Karta: 67G 2aN

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Exploateringsyta: ca 5080 m²

Undersökt yta: 44,25 m²

Arkeologtimmar: I fält 16 timmar

Dokumentationsmaterial: Länsmuseet Gävleborgs arkiv och servrar.

Fynd:-

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE.